

# מורשת יהדות משהד

נישואין ואירוסין אצל יהודי משהד –

במשהד , זוג שבא בברית הנישואין , התבקש לעבור מספר שלבים וטקסים עד הפיכתם לזוג כדת וכדין . הכל לפי מנהגי המקום .

במאמר זה נשתדל להציג חלק מהשלבים הללו .

## 1. שידוכין :

א. משפחה שהיתה חפצה בבת רווקה לבנם , שלחו תחילה שליח למשפחת הכלה המיועדת עם מסר שבכוונתם לבקש את ידה לבנם .

ב. בשלב השני , שלחו קבוצת נשים מבוגרות . לרוב נענתה קבוצה זו בשלילה פורמלית בתשובה כגון " בתנו עדיין קטנה ומלבד זאת איננו מכירים עדיין את החתן המיועד ועלינו לברר עליו בעיקר עם קרובי משפחתנו בארץ ובחוצה לארץ " .

ג. בהמשך , נשלחו למשפחת הכלה קבוצת גברים . בבית הכלה קבלת הפנים למשלחת לגברים לא כללה הגשת כוסות תה וממתקים שכן הגשת ממתקים משמעה הסכמה לשידוך . במידה ומשפחת הכלה גילו רצון עז לשידוך , היו מכינים בהחבא נבאט וסוכר גבישי ( קנד ) שהשמועה לא תתגלה . היו מכינים סוכר מוצר חרוט ( קלה קנד ) עטוף בנייר צבעוני וכמה חבילות נבאט וכשבסופו של דבר הגישו למשלחת את הממתקים הנ"ל עשרה גברים היו קוראים פרק בתהלים ( שיר המעלות ) ללא השתתפות החתן המיועד ולאחר מכן שלחו את הממתקים באמצעות המשלחת לבית החתן המיועד ברעש גדול ובשירה ושמחה . בבית החתן , היו עורכים למשלחת מביאי הבשורה , תרכיז ( שרבת ) ועוגיות שקדים ( נון בדומי ) ושרים שירי מזל טוב והמשפחה היתה נפרדת מהמשפחה באושר רב .

ד. ביום שלאחר מכן , משפחת החתן המיועד היתה משגרת למשפחת הכלה אריזות ממתקים וסוכר גבישי ( קנד ) ונבאט שכינו אותן " ג'אנה " . ממתקים האלה היו מועברים מס' פעמים באירועים הבאים מביתה של הכלה לבית החתן וחוזר חלילה .

ה. לאחר מספר לילות , משפחת החתן המיועד היו שולחים מספר מארזי קנד וממתקים ונבאט ונוקל ( סוכריות בטעם מי ורדים שבתוכם חתיכת שקד ) וחינה למשפחת הכלה המיועדת . לטקס הזה היו קוראים " בלה גיראן " ( בקשת ידה של הכלה ואמירת " כן " לחתן המיועד ) והיו מצרפים גם מתנות שמעידות שהכלה כבר שייכת להם .

3. אירוסין :

א. לאחר מס' ימים מטקס השידוכין , היו מזמינים את משפחת הכלה לביתם של משפחת החתן . משפחת הכלה היו מביאים למשפחת הכלה מספר עופות מבושלים ויונה מבושלת וקציצות מתוקות ( קוטלט מתוק = לולה קבאב ) שקראו לזה " חאנצ'ה " . לאחר התכנסות בביתם של החתן , מספר נשים היו יוצאות לבית הכלה להביא אותה עם כיסוי רשת על פניה והיו מושיבים אותה ליד החתן . הזוג היו מתביישים ולא מביטים זה על זה . על מנת להרגיל את הזוג אחד לשני ולהוריד מהם את הבושה , היו נותנים בידם " נוקל " ומחייבינ אותם לקחת בשפתיים את הנוקל אחד מידי השני . לטקס הזה קראו " קפה דסט נבאט = נבאט בכף היד " . בלילה הזה , החתן היה נותן לכלתו לקרשונה טבעת זהב ומטבע זהב . גם הקרובים של החתן היו מעניקים לכלה מתנה נפרדת שנקראה " רו נמא " שכללה " טיטה = טבעת זהב עם אבן " וכן " ג'קה = טבעת עם פנינה " וכן קשת לשיער שעליה אב יקרה .

4. טקס " דומד חון ברון " = הזמנת חתן לבית הכלה :

א. משפחת החתן היו מכינים עיצובים ( קונצ'ה ) של ממתקים ושל פרות ובדים ונעליים ובגד וכיסוי ראש לכלה במגש מקושט ושם היו עורכים להם קבלת פנים עם ארוחה וממתקים . משפחת הכלה בערב זה היו מעניקים לחתן גליל בד פסטוני . בעת עזיבת הבית , החתן היה נשאר שם והיו מכינים לו מיטה ובסמוך לה כד של תרכיז ( שרבט ) וכשהיה נרדם , היו ממלאים את כיסי בגדיו בממתקים והיו מניחים מטפחת מלאה בממתקים ליד בגדיו והיה נשאר מספר ימים בבית הכלה .  
ב. בימים אלה , היו מכינים לחתן אורז מתוק ( שקר פולו ) .  
ג. בחזרתו הביתה , החתן היה מביא לביתו את המטפחת עם הממתקים שהכינו לו משפחת הכלה שיחלק אותם בשבת הקרובה בבית כנסת לחבריו .

5. מקווה :

א. משפחת החתן היו שוכרים את המקווה המקומי ובאותו ערב איש זר לא היה נכנס אליה ולשם כך ולסימן היו תולים בכניסה למקווה מגבת גדולה . נשות משפחת הכלה היו מגיעות עם הכלה למקווה . היציאה למקווה היתה כבר משעות הבוקר והיו לוקחות איתן גם מגש אבטיחים ותרכיז עם מי ורדים ועוגיות לשד השמן ( נון טפטון ) לארוחת הבוקר . במקום היו עורכים טקס " חינה " וכל הנשים היו מורחות על שערותיהן " חינה " . הכלה היתה יושבת על מגש הפוך ומתחת לרגליה היו מניחות שטיחון ( זיר פאי ) . הנשים היו מקשטות את רגליה של הכלה בחינה . בצהריים הנשים היו מגישות לחם ביתי עם חצילינ מטוגנים ומחית קישואים ( הלואה קדו ) ומחית אורז ( הלואה אורז ) ותרד מטוגן מהול ביוגורט ( אספנאג' מאסט ) ואחרי שהחינה היתה נתפסת בשערות של הכלה , היו רוחצות אותה וקלעות לה את השערות והיו מסדרות לה את ראשי השערות עם סיכות מזהב והיו מורחות על השערות שלה לחלחה ( חומר ריחני ) וקושרות את אצבעותיה בכיסוי אצבעות ( סר אנגושטי ) על מנת לתת אפקטיביות לחינה שבאצבעות .

7. עידי בראן ( הזמנה לחג ) :

א. במקרה והזמנים הנ"ל היו בסמיכות לפורים או לחג " נורוז " של המוסלמים , היו לוקחים לכלה מתנת חג שכללה מספר שורות בגדים ובדים לתפירת בגד בגד עם נקודות תפורות ( נוקדה דוזי ) , מלילה דוזי , ביצים צבועות , שקדים צבעוניים , עוגיות בצק עלים ( גושפיל ) , עוגיות לשד השמן ( נון טפטון ) , עוגיות אורז ( נון ברנג'י ) , ותרנגולת חיה שהיו צובעים לה את הנוצות ומלבישים על רגליה מכנסיים בצבע והיו תולים על צווארה פעמון .

8. אילנותי ( מתנת טו בשבט ) :

א. במקרה והחגיגות הנ"ל היו חלות בטו בשבט , היו שולחים לכלה פרות יבשים שכללו לפחות 7 סוגי פרות יבשים .

9. גבינה טריה ( טאזה פניר ) :

אם החגיגות הנ"ל היו באביב , או בחג השבועות , משפחת החתן היו משגרים למשפחת הכלה מתנות נוספות שכללו :

א. גבינה טריה , אורז מבושל בחלב ( שיר ברנג' ) , יוגורט טרי , שמנת ( סר שיר ) , קנה אכיל טרי ( ריואס ) , ריבות , סוכר גבישי ( קנד ) , נבאט , ושני כדים של תרכיז וחביתות ירק ( קוקו סבזי ) . משפחת הכלה היו עורכים מסיבה ומזמינים אורחים ומציעים להם את המטעמים הנ"ל .

10. שמנת מתוקה ( קימה ) :

אם החגיגות הנ"ל היו נערכות בחורף , במקום גבינה טריה היו שולחים בשר אדום . הדבו כלל בשר כבש אדום , שומן כבש שרוף ( ג'ז קאלה ) , קישוא אדום מטוגן , לחם ביתי וכד תרכיז .

11. קבלת בשורה ( בא שולוק בראן ) :

א. בשלב זה כבר משפחת החתן שולחים שליח לבית הכלה שמעוניינים לערוך כבר את החתונה ובצורה כזאת מקבלים את הסכמתם לעריכת החתונה . משפחת החתן היו שולחים עם השליח למשפחת הכלה מס' חבילות סוכר גבישי ( קנד ) , תה , מטפחת עם מטבעות מכסף שהיו קוראים להם " שיר בהא " או דמי חלב האם . כסף זה היה מגיע לאם הכלה . בזה נסללה כבר הדרך לקביעת החתונה .

12. טקס נדוניה ( ג'האז בינאן ) :

א. בשבת שלפני החתונה , משפחת הכלה היתה מכינה את כל הנדוניה של הבת על שולחנם ונשות המשפחה היו מוזמנות אליהם ופותחות את אריזות הנדוניה ומציגות אחת לשניה פריט אחר פריט . בטקס זה היו מגישים לנשות המשפחה פיצוחים ותרכיז וממתקים .

14. טקס חִינָה ( הנא בנדאן ) :

א. משפחת החתן היו מכינות טיוטת הזמנת חתונה ושלחת למשפחת הכלה להגהה ובכך קובות את מועד החתונה . ערב לפני החתונה היו עורכים טקס חִינָה והיו מזמינים את משפחת החתן לבית שבו ברכה בחצר ומזמינים לשם תזמורת ועורכים מסיבה עד אור הבוקר . במהלך הטקס היו מוציאים מהבית מגשים עם חִינָה ונר דולק ומגש נוקל והיו יוצאים כך לבית הכלה ומטבלים את ידיה בחִינָה .

15. טקס קידושין :

א. בליל החתונה בטקס מקדים היו עורכים בבית הכלה טקס קידוש . ביום זה החתן היה בצום וליציאה מהצום הכינו לו עוף מבושל וקבאב בתוך עיצוב מנייר צלופן ועורכים אותם על שולחן . לאחר הארוחה היו מגישים לו משקאות מיוחדים שכללו " חקשיר " + " תפוח מרוקח " + תרכיז עם מי ורדים . משפחת החתן היו מזמינים רב שיערוך את טקס הקידושין . כמובן מס' ימים לפני כן היו אמורים החתן והכלה להתקדש בטקס מוסלמי אצל כהן דת מוסלמי . בעת יציאה מהבית לחתונה , הכלה היתה שולחת לביתה קצת קבאב ועוף מבושל שאלה ממשפחתה שהיו עסוקים בהכנות לחתונה שיטעמו קצת .

16. חתונה ( נישואין ) וליל כלולות ( ערוס קשאן ) :

א. החל מליל הכלולות ולמשך שבוע , היו עורכים לכבוד החתן והכלה טקס שבע ברכות . בכל ערב , משפחה אחרת היתה עורכת לכבודם את הטקס והברכות . משפחת החתן היתה מביאה בערבים אלה ממאכלים שהכינו למשפחת הכלה וקראו לזה " יאד בוד = זכרון " . לומר שאנו זוכרים אתכם .

ב. חתונות אלו לרוב היו נמשכות עד חצות הלילה . בתחילת הערב , משפחת החתן היו מגיעות לבית הכלה על מנת להביא לחתונה את העיצובים שהכינו וזאת בשירה ובזמרה ובניגון . העיצובים הללו כללו אגוזי לוז , נוקל , הלואא גז , והכל היה מגיע לבית החתן לחדר שהיה מיועד לחתן ולכלה בשובם מהחתונה . בנוסף לאלה היו שולחים לחתן ולכלה גם כלי מיטה ונדוניה של הכלה והיו שמים הכל ליד החדר שלהם בכלי אחד ומכסיי בשטיח . העיצובים הללו היו נשארים שם במשך כל ימי שבע ברכות . החתן והכלה היו טועמים בשבוע זה מהמתקים . יתר הנדוניה היתה מובאת לאחר ימי שבע ברכות לבית של החתן .

ג. לאחר ארוחת ערב היו הולכים לבית הכלה ביחד עם החתן והיו מוציאים את החתן והכלה כשהכלה מקושטת במטפחת מנוקדת ובטקסיות מסוימת התהלכה יוצאת לדרך ושוחטים לפניהם תרנגול ונכנסו לבית החתן . בני המשפחה היו נשארים שם כדי לראות את החתן והכלה יד ביד . היו גם מעיפים עפיפונים שהיו מדליקים את זנבם על מנת להעיפם לשמים .

ד. לאחר הטקס הנ"ל ועזיבת האורחים , נשארו מספר נשים בבית החתן שכונו " יגה " . נשים אלו התכבדו במטפחות מלאות בממתקים ובפיצוחים והם נותרו לישון בבית עד עלות השחר . בין הנשים הללו היתה גם ספרית .

18. טקס " פא טכט " ( מיטת חתן וכלה ) :

א. יום לאחר החתונה , היו עורכים טקס פא טכט לומר שהזוג הינם כבר לאחר זיווג ובטקס הזה היו מזמינים את נשות המשפחה ומכבדים אותם באוכל " צ'לו נכוד אב " ( אורז עם מרק שבו חומוס ובשר ) .

19. ערב " שב סור " ( ארוחת ערב ) :

א. בערב שלאחר מכן משפחת החתן היו עורכים ליל שבע ברכות ומגישים לאורחים ארוחה בשרית .

20. שבת חתן ( שבת ערוסי ) :

א. בשבת שלאחר הנישואין המשפחות היו יוצאות לבית כנסת לעליה לתורה של החתן והיו שרים לכבוד החתן והכלה שקראו לזה " שירה " .

ב. בשבת חתן היו מעניקים לקרובים לאחר ארוחת צהריים מתנה ( רו נמא ) ולאם הכלה היו מעניקים נעליים .

ג. החתן והכלה לא היו מתקשרים ומתראים בכל תקופת האירוסים עד החתונה . האיסור הזה היה נמשך גם לאחר החתונה עד שבת חתן .

ד. המתנות למשפחות בשבת חתן כללו צלחות ממתקים והיו קוראים להם בשם ומגישים להם את הצלחת . לדוגמה לגיסות היו קוראים אקא באג'י או זן אקא דאדאש ולחמות קראו ננה ולבת של הגיסה מאבאג'י .

21. ויארן בראן ( מתנות לכלה הרה ) :

א. בעת שהכלה היתה נכנסת להריון , אם הכלה היתה מביאה לה פרות יבשים וממתקים ועוגיות שמן ובבית החתן היו מבשלים חמים חמוץ ( אש טורש ) . אז היו מעניקים לכלה שרשרת ותליון שקראו לה " פולד " והיו תולים לה בצוואר ועליה הטבעות זהב והיו קושרים לה תהלים קטן ליד .

22. ברית מילה ( חטנה סורי ) :

א. כשהכלה היתה יולדת זכר , ביום שלפני הברית המשפחות והאורחים היו מגיעים ומעניקים להם שקיות ממתקים ופיצוחים . בשקיות היו גם נוקל וגן גז .

ב. ביום זה היו מכינים " מקל של אליהו הנביא " שיביאו אותו ביום הברית למקום עריכת הברית . שם היו מכבדים את האורחים בארוחה דשנה .

ג. החתן היה חייה להעניק מתנות לפני הברית לאורחים שקראו לזה " שאל " .

ד. הדבר נעשה בטקסיות והאורחים היו מתכופפים לפני אבי הבן לבקש ממנו מתנה .

ה. על השולחן שעליו המוהל היה מניח את הסכין ואת אביזרי הברית , היו מניחים תפוחים אדומים כסגולה .

ו. לאחר הברית הנשים היו מתכבדות בחיבוק התינוק מאשה לאשה וזה היה סגולה בעיקר לנשים עקרות .

ז. אם הברית היה חל בפסח , במקום מאכלי חמץ היו מגישים לאורחים פרות כגון תאנים ותמרים וענבים .

נערך ע"י כהרש ג'ימנאן כהנאצ'ט המטה הוון כהניס ז'י

עפ"י דבריה של המעחה תמר בת אפרים ז'י